

Л.В. Винятинська, асист.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ЕТАПИ КОМПЛЕКСНОГО СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАСПРОМОЖНОСТІ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

(Представлено д.е.н., проф. Крупка Я.Д.)

Розглянуто сутність та алгоритм проведення комплексного статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств в Україні. Досліджено поняття «платоспроможності», її характерні ознаки. Деталізовано організацію статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств. Розкрито етапи статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств, систему показників, що необхідно обчислити та проаналізувати, а також методи статистичного аналізу.

Ключові слова: *статистика, платоспроможність, статистичне дослідження, статистичне спостереження, зведення, класифікація та групування статистичних даних, статистичний аналіз та розробка ґрунтовних висновків.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. В процесі ринкових трансформацій економіки вітчизняним державним лісовим господарствам все важче і важче ефективно працювати як на території України, так і поза її межами. Незважаючи на суттєві труднощі та перешкоди, державні підприємства максимально ефективно використовують наявні ресурси при мінімальних затратах. Сучасне підприємство не має фінансової можливості нерационально використовувати власні та залучені ресурси, керувати грошовими потоками, бути збитковим та неконкурентоспроможним на ринку, втрачати діловий імідж тощо.

У складних та жорстких умовах конкуренції, статистичне дослідження платоспроможності для державних органів є надійним джерелом правдивої, точної та оперативної інформації про реальний стан державних підприємств окремих галузей народного господарства та є орієнтиром для прийняття оптимальних та ефективних управлінських рішень на макрорівні у сфері операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, враховуючи специфіку досліджуваної галузі.

Метою статті є розкриття узагальнених теоретико-методологічних положень та алгоритм проведення статистичного

дослідження платоспроможності лісових господарств в умовах трансформаційних ринкових умовах функціонування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання статистичного дослідження платоспроможності суб'єктів господарювання, методологічне обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність» розглядалися у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків, зокрема Л.Н. Чечевіценої, А.Д. Шеремета, І.О. Бланка, Г.В. Савицької, П.А. Лайка, В.М. Іваненко, А.М. Поддєрьогіна, Л.А. Лахтіонової, Е.Ф. Бріґхема та ін.

На сьогоднішній день, в умовах глобалізації розроблено цілу низку методів проведення аналізу платоспроможності підприємства. Водночас, вітчизняна наука вносить свій вклад у дану галузь, пристосовуючи інструменти аналізу до вітчизняних умов, що характеризуються досить високими темпами інфляції, нестабільністю податкового законодавства та іншими стрімкими змінами.

Викладення основного матеріалу дослідження. На даний час дотримання законів ринку потребує відповідного способу мислення та поведінки всіх без винятку його учасників як на макро-, так і мікрорівнях. В умовах господарювання в ринковій економіці приводяться в рух усі ресурси – для отримання найвищого ефекту. Щоб забезпечити це, необхідно постійно аналізувати можливості суб'єктів господарювання, їх здатність розраховуватися із боргами, тобто бути платоспроможними. Необхідно проводити обґрунтоване наукове дослідження наявних грошових потоків як на певний момент часу, так і на певний період у процесі фінансово-господарської діяльності підприємств, особливо державної форми власності.

Статистичне дослідження платоспроможності лісових господарств обумовлюється зростаючими потребами в аналітичних даних про фінансово-господарську діяльність з боку різних категорій користувачів, а особливо державних органів. Адже на даний час все більше зростають вимоги до якості таких даних, а, відповідно, і до обсягів статистичної аналітичної роботи. Не буде помилковим сказати, що конкретні завдання діючих державних підприємств, специфіка організації їх функціонування та форми власності потребують обробки державними органами, в першу чергу, фінансової звітності (а саме: достовірності відображення відповідних операцій, визначення реальних фінансових можливостей підприємства тощо).

На даний час для здійснення ефективної фінансово-господарської діяльності державних підприємств, зокрема можливість брати довгострокові та короткострокові банківські кредити, вчасно

проводити розрахунки між собою та державою, забезпечувати виробничий процес трудовими та матеріальними ресурсами, мати стабільний діловий імідж і т. д., потрібно бути платоспроможними.

Згідно із постановою Національного банку України «Положення про кредитування» (Розділ І. Визначення термінів) № 246 від 28.09.95 р., платоспроможність – це здатність позичальника своєчасно здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зобов'язань господарської діяльності [1].

В цілому, платоспроможність суб'єкта господарювання відбиває наявність у нього грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення, перед бюджетом зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) тощо.

Основними ознаками платоспроможності є:

- наявність в достатньому обсязі коштів на розрахунковому рахунку суб'єкта господарювання;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості, заборгованості перед бюджетом, працівниками, постачальниками, споживачами тощо.

При чому, однією з проблем платоспроможності є не тільки наявність грошових коштів у касі чи на рахунках в банках, але й те щоб ці кошти були там вчасно, саме в той час коли потрібно погасити поточні зобов'язання, термін оплати яких уже надійшов. Таким чином, постає проблема узгодження надходження та витрат грошових коштів та їх балансу.

В умовах ринкового середовища ефективність роботи статистичних органів суттєво залежить від правильної організації статистичного дослідження суб'єктів господарювання. Оскільки статистичну діяльність в Україні регламентує Державний комітет статистики, який має систему статистичних органів, побудовану за адміністративно-територіальним принципом [1].

Головне завдання організації статистичного дослідження – досягнення поставленої мети (пошук резервів підвищення ефективності господарювання на макрорівні) в найкоротші строки при найкращому використанні наявних ресурсів.

Організація статистичного дослідження як комплексний і системний процес включає три послідовні організаційні етапи: підготовчий, виконавчий і заключний. Кожен з цих етапів, у свою чергу, поділяється на складові:

1. Підготовчий етап ставить за мету створення сприятливих умов для раціональної організації статистичного дослідження. Він містить

методичні та організаційні аспекти планування аналітичної роботи, що забезпечують її успішне здійснення.

2. Головний етап організації статистичного дослідження призначений для реалізації розроблених плану, програми, методик, способів аналізу шляхом статистичної обробки, зведення, групування та вивчення даних про хід й результати господарювання. Він містить такі аналітичні та прогнозні заходи.

3. Заключний етап. На основі статистичного аналізу необхідно підготувати висновки і розробити пропозиції щодо підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання. Передбачається здійснення таких конструктивних заходів щодо використання результатів проведеного статистичного дослідження [2, С. 107].

Дотримання даних організаційних етапів проведення статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств дасть змогу системно та комплексно зробити висновок, а також правильно організувати роботу кожної ланки.

В Україні статистичне дослідження прийнято проводити у три основні етапи: статистичне спостереження, зведення, класифікація та групування статистичних даних, статистичний аналіз та розробка ґрунтовних висновків.

З історії статистичної думки слід зазначити, що вперше думку про поняття «статистичне дослідження» та етапи його проведення запропонував професор і радник Гітлінгенського університету в Німеччині Августа–Людвіга Шлецера, а саме: спостереження, зведення, аналіз [5].

На сучасному етапі розвитку економіки, після тривалих досліджень, можна з впевненістю сказати, що статистичне дослідження явищ суспільного життя починається з етапу статистичного спостереження, в ході якого, відповідно до пізнавальних цілей і завдань, формується масив вихідних даних про досліджуваному об'єкті (платоспроможність) та суб'єкті (лісові господарства), тобто формується інформаційна база дослідження, на якій здійснюється облік і контроль, планування, статистичний аналіз і управління. На цьому етапі використовуються методи масового спостереження, засновані на «законі великих чисел», тому що кількісні закономірності масових явищ чітко виявляються при вивченні лише досить великого числа соціально-економічних явищ і процесів.

Інформаційною базою статистичного дослідження платоспроможності є фінансова звітність, тобто система показників, що відображають майновий і фінансовий стани підприємства на

конкретну дату. Оцінка платоспроможності лісових господарств здійснюється на основі форм фінансових звітів:

- форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- форма 3 «Звіт про рух грошових коштів»;
- форма 4 «Звіт про власний капітал»;
- форма 5 «Примітки до річної фінансової звітності»;
- додаток до «Примітки до річної фінансової звітності».

Ця звітність орієнтована на ринкові відносини, на тих користувачів, які не можуть вимагати у службовому порядку звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

Статистичні дані проводиться за спеціально розробленою програмою, що забезпечує повноту та достовірність отримуваних результатів. Ця програма містить перелік груп, на які може бути розбита сукупність одиниць спостереження за окремими ознаками, а також систему показників, що характеризують досліджувану сукупність явищ в цілому і окремих її частин.

На другому етапі статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств проводиться зведення, класифікація та групування статистичних даних.

Класифікація підприємств береться за видами економічної діяльності (КВЕД). Лісові господарства, згідно з класифікацією, відповідають: секція А, розділ 02, група 02.1 «Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві».

Групування статистичних даних проводиться так:

- активи групуються за ступенем ліквідності;
- пасиви групуються за терміновістю зобов'язань.

На основі цього проводиться аналіз динаміки та структури балансу і його ліквідності. Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні засобів в активи, згруповані за ступенем убутої ліквідності з короткостроковими зобов'язаннями в пасиві, що групуються за ступенем терміновості їхнього погашення, згідно з якими, усі активи та пасиви розбиваються на групи, залежно від ліквідності (тобто здатності перетворюватись у грошову форму) і терміновості. Потім визначається надлишок чи нестача грошових коштів, а також тип ліквідності балансу.

На третьому етапі статистичного дослідження проводиться статистичний аналіз показників платоспроможності лісових господарств, а також використання статистичних методів для аналізу.

Статистичний аналіз системи показників платоспроможності

можна розглядати у такому розрізі: загальні, часткові та специфічні. Коефіцієнти дають змогу визначити спроможність підприємства протягом року виконати свої зобов'язання.

До загальних показників платоспроможності відносять такі: коефіцієнт платоспроможності (абсолютної ліквідності); коефіцієнт проміжної (швидкої, суворой) ліквідності; коефіцієнт покриття (загальної ліквідності).

До часткових показників платоспроможності належать: коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт фінансування характеризує співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань; коефіцієнт автономії; коефіцієнт забезпечення виконання обігових коштів; коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості [6].

До специфічних показників належать: індекс ліквідності (для його обчислення складають платіжний баланс на основі даних звітності промислового підприємства); інтегральний показник платоспроможності.

Статистичні методи аналізу платоспроможності лісових господарств будуть такими: табличний метод, графічний метод, вибірковий метод, кореляційно-регресійний аналіз, аналіз інтенсивності динаміки, обчислення абсолютних, відносних і середніх величин, індексний метод.

Прогнозування рівня платоспроможності та оцінка можливості банкрутства промислових підприємств здійснюється за допомогою специфічних видів аналізу, а саме:

- діагностичний аналіз, що дозволяє визначити вид неплатоспроможності (поточна, критична, надкритична);

- поглиблений аналіз для прогнозування банкрутства (найбільш поширені специфічні методики: коефіцієнт Бівера, дво- та п'ятифакторна моделі Z-рахунку Альтмана, показники діагностики платоспроможності Конана та Гольдера, визначення ймовірності банкрутства за Ліссу та Таффлером, модель Спрінгейта) [3, С. 576–583].

Розроблення ґрунтовних висновків за проведеними результатами аналізу, розробка альтернативних управлінських рішень щодо підвищення рівня платоспроможності певного виду економічної діяльності та введення в дію найефективнішого. На даному етапі, за результатами статистичного дослідження, є висновки, корисні для практичних дій, а також проводиться прогнозування досліджуваного явища чи процесу. Проведення комплексного статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств за представленою вище

системою показників дає можливість всебічно охарактеризувати їх фінансовий стан та можливості вижити в умовах нестабільного ринкового середовища.

Для ефективного управління державних підприємств необхідно мати повну та правдиву вихідну інформацію про стан та використання активів, капіталу та зобов'язань підприємства, а краще організувати систему обробки економічної інформації на державному об'єкті.

Таким чином, дотримання вказаного вище алгоритму комплексного статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств дасть змогу не тільки отримувати вихідну оперативну інформацію про забезпеченість фінансовими ресурсами галузі народного господарства, але і приймати оперативні рішення щодо оперативного державного втручання в роботу «слабких» суб'єктів господарювання, фінансова допомога яких сприятиме підняттю галузі та запобіганню банкрутства у майбутньому періоді.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті дослідження можна зазначити, що:

- платоспроможність – це здатність підприємства сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або в готівці;

- для підтримування підприємства в платоспроможному стані, бухгалтерії та аналітичній службі необхідно дбати про те, щоб його чисті грошові активи відповідали потребам щоденних платежів (постачальникам, у бюджет, робітникам, іншим кредиторам);

- розглянуто етапи проведення комплексного статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств та конкретизований алгоритм кожного з етапів;

- статистичним органам різного рівня необхідно проводити статистичне дослідження платоспроможності лісових господарств для отримання оперативної інформації про забезпеченість фінансовими ресурсами та запобіганню занепаду галузі в цілому.

В цілому, на основі результатів статистичного аналізу розробляються та обґрунтовуються управлінські рішення як на мікро-, так і на макrorівнях. Аналіз передуює рішенням та діям, обґрунтовує їх і є основою наукового управління фінансовими ресурсами, забезпечує його об'єктивність та ефективність. Таким чином, статистичне дослідження – це функція управління держави, яка забезпечує науковість прийняття рішень, яке необхідно всебічно науково досліджувати в майбутньому.

Список використаної літератури:

1. База українського законодавства в Інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawukraine.com>.
2. *Купалова Г.І.* Теорія економічного аналізу : навч. посібник / *Г.І. Купалова*. – К. : Знання, 2008. – 639 с.
3. *Мошенський С.З.* Економічний аналіз : підручник / *С.З. Мошенський, О.В. Олійник* ; за ред. д.е.н., проф., заслуженого діяча науки та техніки України *Ф.Ф. Бутинця*. – 2-ге вид., випр. і доп. – Житомир : ПП «Рута», 2007. – 704 с.
4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. *Чекотовський Е.В.* Історія статистичної науки : навч. посібник / *Е.В. Чекотовський*. – К. : Знання, 2011. – 495 с.
6. *Болюх М.А.* Економічний аналіз : навч. посібник / *М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток* ; за ред. акад. НАНУ, проф. *М.Г. Чумаченко*. – К. : КНЕУ, 2010. – 540 с.

ВИНЯТИНСЬКА Людмила Василівна – асистент кафедри обліку, аудиту і економічного аналізу Буковинського державного фінансово-економічного університету.

Наукові інтереси:

- статистика підприємництва;
- статистичний аналіз платоспроможності промислових підприємств.

Тел.: (0372)54–51–47; (050)826–84–62.

E-mail: viniatinska@yahoo.com

Стаття надійшла до редакції 06.11.2013